

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 25. — VIDEM, 16. - 30. JUNIJA 1954. Leto V. — Štev. 91
UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm - Udine Naročnina: letna 500.— ltr, 6 mesečna 300.— ltr.

Dvojezičnost je potrebna in koristna

Kdor je hodil po državnih cestah po Furlaniji, je prav gotovo opazil veliko reklamno desko ob straneh ceste, na kateri je narisana dolina Aosta in pod njo stoji zapisano z velikimi črkami v francoščini: »Visite la Valdotaïne».

Za postavitev take reklame je poskrbel turistični oddelek pri deželni vladi doline Aosta. Prav gotovo niso mislili s temi napisi povabiti na obisk svoje prelepe doline Francoze, ker teh po Furlaniji ni, pač pa tukajšnje domačine. Nihče pa se ni in se ne briga, čeprav stvar sama na sebi morda ni preveč prijetna, da bi pod tem napisom zapisal tudi v italijanski in v slovenski, kar bi bilo pametno. Dejali smo, da temu nihče ne polaga važnosti. Zakaj? Kar vsi več ali manj vedo, da v dolini Aosta prebivajo Francozi po jeziku, šegah in prepričanju. Njihov jezik je po predpisih deželne statuta enakopraven s italijanskim. Kdor tega ne verjame, naj si prečita člen 38 posebnega statuta za dolino Aosta, kjer piše dobesedno: »V dolini Aosta je francoski jezik enakopraven s italijanskim jezikom...»

Pa poglejmo sedaj malo kako je pri nas, v Beneški Sloveniji. Ali lahko mi Slovenci v naših hišah in po naših vaseh izobesimo kakršen koli napis ali lepak, ki bi bil pisan v našem jeziku? In ne samo v našem jeziku, kož se to dogaja v dolini Aosta, ampak tudi dvojezično, kakršne po pravici zahtevamo?

Gorje ustanovi, podjetju ali tistemu zasebniku, ki bi si kaj takega upal storiti. Takoj bi jim nalozili kazni in poleg tega ukazali, da morajo na lastne stroške odstraniti tak napis. Pri tem pa niti ne govorimo o sovražni propagandni kampanji, ki bi jo proti takim osebam ali ustanovam začel krajevni italijanski tisk.

V členu 6 italijanske Ustave je zapisano, da so narodne manjšine zaščitene po posebnih predpisih. Za zaščito narodne manjšine se smatra tudi svobodno izobezanje reklamnih in drugih napisov v svojem lastnem jeziku. Da pa kaj takega za Slovence ne velja, je dokaz primer Sestljana. Člen 6 Ustave naj bi bil razveljavljen po kakšnem odloku, po verzcu tistega, ki nosi datum 29. marca 1923 št. 800 in Mussolinijev podpis. Kadar gre za to, da se odvzame Slovencev kakršno koli jezikovno pravico, ostanejo vedno v polni veljavi zakoni, ki jih je izdal fašizem. Kar se tiče doline Aosta in Južne Tirolske, seveda to ne velja.

Toda pojdemo dalje in poglejmo malo od blizu kakšne posledice prinaša v Beneški Sloveniji dejstvo, da tu ni izvedena dvojezičnost. Kar bomo navedli ni nikaka demagogija, ampak so dejstva. Krajevna imena vseh vasi v naši deželi so izključno slovenska. V tistih krajih katerih fonologijo so v italijanskem jeziku prilagodili slovenski fonologiji, kot so primeri: Hlodič in Clodig, Kras in Cras, Brišče in Brischis, Strmica in Strmizza, Trbilj in Tribil, Oblica in Oblizza itd. se prebivalstvo ne čuti tako dezorientirano. Kjer pa imamo primere dvojezičnih imen, ki so med seboj tako po pomenu, kot po izgovoru popolnoma različna, se prebivalstvo ne more znajti. Naj navedemo za primer Brdo, ki ga po italijansko imenujejo Lusevera, Brezje - Montemaggiore, Krnica - Monteprato, Podcerkev - Valle itd.

Cesto se zgodi, da se kakšen italijanski popotnik, ki pride po enem ali drugem opravku v naše kraje in vpraša za pot iz ene vasi v drugo, da se ta potnik znajde v težavah. Italijanska imena, zlasti kadar gre za bolj zakotne kraje, naši ljudje ne poznajo. Stari ljudje in otroci še prav posebno ne poznajo italijanskega imenoslovja za svoje kraje. Vprašajte

katerega koli beneškega Slovence podatke o Castelmonte n. pr. in videči boste, da bo v zadregi z odgovorom. Če pa ga boste vprašali po Stari gori, vam bo takoj odgovoril. Isto velja tudi za druge kraje. Malo je vaščanov iz Prosnida, ki bi vedeči za obstoj nekega kraja z imenom Montefosca, čeprav je ta kraj komaj nekaj ur hoda od njih, medtem ko Črni vrh vsi poznajo.

Iz teh vzrokov je uvedba dvojezičnosti pri nas potrebna ne samo za domače prebivalstvo, ampak tudi za tiste Italijane, ki pri nas živijo ali pa prihajajo v naše kraje. Po vseh naših vaseh bi morali postaviti napisne deske z imeni krajev v slovenski in z italijansko adaptacijo slovenski fonologiji.

Samo ob sebi umevno je, da je treba uvesti dvojezičnost tudi v urade. Imamo vso pravico, da zahtevamo rabo našega jezika v javnem življenju. V resnici pa ni tako. Naše pravice so samo na papirju. In če bi se v odnosih z javno upravo v

naši deželi uvedlo ta princip, bi stvari izgledale popolnoma drugače. Razne vloge bi reševali mnogo laže in hitreje, ker bi jih prosilec bolje in bolj jasno obrazložil. Dejstvo je, da naši ljudje znajo le slabo italijansko in se zaradi tega čestokrat znajdejo v velikih težavah. Se danes, po skoraj 90 letih, odkar je Beneška Slovenija pod Italijo, si morajo na sodnih v Čedadu in v Vidmu pomagati s tolmačem, če hočejo da bo prav razumel sodnik to, kar mu bi rad povedal kakšen prebivalec Beneške Slovenije.

Zakaj se torej še vedno odlašča izvesti pri nas princip o rabi našega jezika v odnosih z javno upravo, ko pa je to naša pravica in je znano vsem, da prebivalci Beneške Slovenije ne poznajo, ali pa poznajo zelo slabo italijanski jezik?

Prebivalstvu doline Aoste ali Južne Tirolske je ta pravica zajamčena v posebnem statutu. Zakaj se nekaj podobnega ne napravi tudi za slovensko prebivalstvo naših krajev?

Vprašanje deželne avtonomije

Zakaj se furianskim demokristjanom sedaj kar naenkrat tako mudi

Odkar je prišlo tržaško vprašanje v položaj, ki daje slutiti, da bo kmalu dokončno rešeno, so začeli v Furlaniji s tako avtonomistično propagando, ki je vse presenetila. Kominformisti, socialdemokratje, demokristjani, vsi so na delu. Proglasi, navodila, kongresne resolucije, vse zahteva avtonomijo za Furlanijo.

Kominformisti so zopet prepletkali zidove v Vidmu z lepaki, ki so tokrat precej veliki, v katerih je rečeno, da bo lahko kritično gospodarsko stanje dežele, kjer se vsak dan večja beda, rešeno samo z izvedbo deželne avtonomije s posebnim statutom. Demokristjani pa so na svojem pokrajinskem kongresu preteklo nedeljo odobrili resolucijo, s katero zahtevajo od svoje parlamentarne skupine naj posveti vso svojo skrb problemu dežele, ki naj bi bil čimprej rešen tudi zato, ker smo tik pred rešitvijo tržaškega vprašanja.

Furlani komentirajo to dejstvo češ »čuti se volilna sapaa«. Gotovo imajo v tem oziru prav, ker bomo že prihodnje leto z volitvami obnovili tako občinske kot tudi deželno upravo. Iz izkušenj pa vemo, da razne stranke vsakokrat ko se pripravljajo na volitve, posebno pa demokristjani, začnejo vsaj leto dni prej govoriti o avtonomiji in volivci ne posvečajo tem besedam mnogo važnosti.

Toda hudomušneži, tisti, ki se bolj spoznajo na stvari v demokristjanski hiši pravijo, da gre to pot zares. In veste zakaj?

Resolucijo za avtonomijo, ki so jo odobrili na demokristjanskem kongresu je predložil odvetnik Candolini, predsednik naše pokrajinske uprave. Candolini je poleg tega znan krajevni industrijalec, ki bi rad postal še predsednik nastajajoče dežele. Ker pa bi z rešitvijo tržaškega vprašanja riskirali, da bi Videm izgubil privilegij, da bi postal glavno mesto dežele Furlanija-Juljska Krajina, bi Candolini rad dosegel, da bi bil problem deželne avtonomije rešen čimprej in sicer zato, da bi mu ne ušla izvolitev za predsednika dežele, ali da mu ne bi bilo treba preseliti se v Trst, če bi bil vseeno izvoljen na to mesto, ker bi ga to oddaljilo od njegovega poslovnega okolja. Logično je, da če posebni statut za deželo Furlanija-Juljska Krajina ne bo izdelan in odobren pred končno rešitvijo tržaškega vprašanja, bo potem Trst prevzel pobudo za izvedbo tega, česar

niso storili Furlani, odnosno njihovi zastopniki v parlamentu. Trst bi v takem primeru postal glavno mesto avtonomne dežele.

To so vzroki, ki silijo furlanske demokristjane in zlasti odvetnika Candolinija, da bi čimprej rešili vprašanje deželne avtonomije. Na ta način bi preprečili, da bi se morala Furlanija priključiti Trstu in dosegli, da se bo Trst priključil Furlaniji.

Medtem pa hite z delom nalašč za to določene komisije, ki so jih izbrali pokrajinski sveti iz Vidma in Gorice in ki naj izdelajo poseben statut, katerega bodo predložili, kot se je neuradno izvedelo iz pokrajinskih krogov, že prihodnji mesec v parlamentu. Ali bodo še prišli pravočasno?

Če se bo medtem rešilo tržaško vprašanje, bo treba začeti vse znova, ker se bo takrat treba sporazumeti s predstavniki tega mesta, ki prav gotovo ne bodo dopustili, da bi Videm postal glavno mesto avtonomne dežele Furlanija - Videmska Krajina.

Naj odgovori katoliški tednik

V Vidmu izhaja nek tednik, ki bi moral biti katoliški, vsaj sodeč po tem, kar piše pod naslovom. Enkrat mesečno posveti celo stran izključno čitateljem Beneške Slovenije. V njej obravnava socialne in gospodarske probleme, zahteva od vlade ukrepe in pomoč v korist našega ubogega ljudstva. Do tu se z njim popolnoma strinjamo.

Ne strinjamo pa se z njim kadar skuša zanikati, da obstoja pri nas tudi narodnostni problem. Če je glasilo katoličanov, bi moral vedeti, da živi v Beneški Sloveniji na tisoče katoličanov, katerim ni dana niti možnost, da bi se lahko spovedali, ker duhovnik, ki so jim ga naprtili, ne pozna njihovega jezika.

Zakaj omenjeni katoliški list ne piše tudi o tej stvari, ki je v resnici tako malo krščanska in zakaj ne zahteva od cerkvenih oblasti, da naj dajo katoliškim Slovincem slovenskega dušnega pastirja, kakor imajo svoje lastne dušne pastirje Nemci v Južnem Tirolu, Francozi v do-

Majhne stvari in majhni ljudi

Med nami je precej ljudi, ki niso nič manj in nič več Slovenci kot mi, ki pa se točno pred desetimi leti niso sramovali tudi javno tega priznati. Nasprotno, če so imeli ime, ki se je končalo na ič, so se potrudili, da so to javno pokazali in prav nič se niso obotavljali, da bi se pustili izvoliti za predsednike ali tajnike pri odborih OF.

Ko so pozneje dogodki šli tako, kot je vsem znano, so ti ljudje smatrali za potrebno zamenjati zastavo, da bi si ustvarili neko nedolžnost, o kateri so mislili, da so jo izgubili. Šli so celo tako daleč, da so se postavili proti nam in tekmovali celo s fašisti v očitkih našega protitalijanstva, zarote in veleizdaje. Njihovo vedenje je postalo tako odvratno, da ne zaslužijo drugega kot splošno zaničevanje vsega javnega mnenja.

So majhne stvari majhnih ljudi, brez poguma, brez časti, ki bodo večno izpostavljeni splošnemu preziru.

Ni umestno, da bi dali posebno važnost tem zoprnim stvarim, vendar pa prav tako ni na mestu, da bi jih pustili neopazno mimo, zlasti kadar se ti ljudje trudijo, da bi onemogočili ali zavrnili naše napredovanje in cilju, da bi si preskrbeli kakšen stolček, pa bodisi to danes v senci štita s križem, ali jutri v senci kakega drugega podobnega znaka. Ne smemo pozabiti, da so ti ljudje s svojimi majhnimi dejanji mnogo doprinesli k ustvaritvi tistega položaja pri nas, ki ga vsi poznamo.

In to delajo medtem ko smo ostali mi zvesti našemu prepričanju, ko smo ostali izvesti našemu rodu in nadaljujemo z borbo in cilju, da bi bila temu našemu rodu priznana enakopravnost na politič-

nem, socialnem in kulturnem področju, na podlagi zakonitosti in v duhu republikanske ustave.

Naj vedo ti bojazljivi, da s takimi svojimi dejanji ne bodo mogli z nami uspešno tekmovali, niti ne bodo mogli preprečiti, da bi mi ne nadaljevali z našo borbo, ki je borba vsega našega ljudstva. Vedo naj, da se bodo njihove gorostasne in lažne obtožbe, ki so jih naperili proti nam obrnile proti njim in se maščevale na njihovih glavah.

Nediški Kovač

PRI NAS IN PO SVETU

FRANCOSKA VLADA, ki ji je predsedoval Laniel, je morala odstopiti, ker ji je skupščina odrekla zaupnico glede politike v Indokini. Novo vlado je sestavil Mendes-France. To je 19. vlada po vojni.

WINSTON CHURCHILL in Antohny Eden bosta 25. t. m. odšla k predsedniku Eisenhowerju na kratek obisk.

ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE bodo uknile Italiji in Franciji svojo pomoč, dokler ne bosta ratificirali pogodbe o evropski obrambni skupnosti.

VELIKI NALIVI so zahtevali v Bosni 28 človeških žrtev.

AMERISKA POSLANICA v Rimu Mrs. Clare Booth Luce je odšla v Francijo na zdravljenje.

MED CELOVCEM IN BLEDOM ter Beljakom in Bledom je bila otvorjena avtobusna zveza.

V TUNISU je skupina upornikov ubila direktorja profrancoskega časnika »Par de Tunis« Tahara Esafija.

DNE 28. JUNIJA se bo v Atenah sestala mešana vojaško-politična komisija treh balkanskih držav.

ODBOR FRANCOSKE SKUPŠČINE za narodno obrambo je z 29 proti 13 glasovi zavrnil ratifikacijo sporazuma o evropski obrambni skupnosti.

NIZOZEMSKA VLADA je sklenila skrečiti vojaški rok od 20 na 18 mesecev. SKUPINA JUGOSLOVANSKIH turističnih in gospodarskih strokovnjakov pripravlja predlog o koordinaciji turističnega prometa med Turčijo, Grčijo in Jugoslavijo.

ITALIJANSKA VLADA je uvedla nov zakon, ki blokira stanarine do 31. decembra 1960.

V TRSTU je bila otvoritev 6. mednarodnega vzorčnega velesesija, ki bo trajal do 4. julija.

IZ TRSTA je odpotovalo še 243 izseljencev v Avstralijo.

POVELJSTVO AMERIŠKIH čet v Trstu je prevzel generalmajor John A. Dabney.

ITALIJANSKI PARLAMENT je razveljavil večinski volilni zakon. Tekom 15. julija bodo uvedli zopet proporcionalni sistem.

ITALIJANSKEMU SENATU je bil predložen načrt zakona, ki predvideva nakazilo nadaljnjih 3 milijard za financiranje gradenj v bocenski pokrajini.

PRESEDNIK ARGENTINE PERON je izjavil, da bo v kratkem obiskala Jugoslavijo argentinska gospodarska delegacija.

PRESEDNICA GENERALNE SKUPŠČINE OZN ga. Lakšmi Pandit je prišla na obisk v Jugoslavijo.

V GUATEMALI je izbruhnil upor proti vladi, ki ga vodi polkovnik Arbenz Guzman. Boji so hudi.

AMERIKA BO PRIZNALA vladi Zahodne Nemčije popolno suverenost ne da bi čakala na ratifikacijo sporazuma o Evropski obrambni skupnosti.

Bombni atentat v Gorici

V noči od 12. na 13. t. m. je močna eksplozija prebudila iz sna sosede pri hiši št. 23 na Šempeterski cesti, kjer je sedež mestne organizacije KPI v Gorici. Neznanci so namreč položili k zidu hiše bombo, ki je pri eksploziji razbila vrata, obenem pa povzročila tudi človeške žrtve. V tistem trenutku so namreč šli mimo hiše Ivan Furlan s ženo Danijelo in njeno sestro Ano Sassi, ki so se vračali domov. Pri eksploziji so vsi trije zadobili od drobecv železa poškodbe, ki so zlasti hude pri 52 letni ženi Danijeli.

Konferenca o Indokini v Ženevi

Devet držav, ki so se udeležile konference o Indokini, je sprejelo predlog o francoski predlog o prenehanju sovražnosti v Laosu in Kambodži. Besedilo tega predloga je naslednje:

»Da se olajša hitro in istočasno prenehanje sovražnosti v Indokini, predlagamo naslednje:

a) predstavniki poveljstev obe strani se bodo takoj sestali v Ženevi in na kraju samem;

b) proučevali bodo vprašanja v zvezi s prenehanjem sovražnosti na ozemlju Kambodže in Laosa,

c) v najkrajšem času bodo predložili konferenci svoje sklepe in svoja priporočila.«

BRDO

Kako to e s terskim konzorcijem?

Lansko ljeto so tu Teru ustanovili konzorcij gorskih izboljšav doline Tera (Consorzio di bonifica montana della Val Torre). Organizatorji tega konzorcija so kudali, k' no če se upisati posestniki zemlje od cjelega kumuna an s skupno akcijo mjeti tuó, k' leč za gorske izboljšave na predpisuje. Na žalost pa te šlo sóuse na jalovo pot, zak' od 491 posestnikou, k' to e tu kumunu Brdo, te se jih upisalo skup 40. Rjes žalostno to e tuóle, zak' to kaže, k' naši judje no se ne fidažo majedne forme kuperative. Súsje no ledažo djelati sami zase. A itako mamó se lošti tu lavo, k' ne bomo maj neč nardili.

Par nas zemja na e maso zdobjena za morjeti narditi kej sam, zatuó to muore se lošti skup s temi družimi, če ve bomo tjeji zbuojšati našo ekonomijo. Leč na obstoja an od nje to more simpri kej mjeti. Če mi ve se ne spravimo ne bomo maj neč mjeli.

Bardski kumun u má 3796 hektarjou zemje razdeljene takóle: do 1 hektarja 63 posestnikou; od 1 do 5 hektarjou 199 posestnikou; od 5 do 10 hektarjou 207 posestnikou. Družih buj velikih posestnikou to nje, če ve izključimo kumun k' u poseduje 990 hektarjou zemje.

Se no druó no bi muorli naši judje se lošti tu lavo. Riditi več krau, saj sena par nas u ne manča. Par nas to se pardjela približno 45.000 kuintalou sena, s tikerem bi se morlo riditi najmanj 1500 krau, redimo pa kuj 800 krau. Par starem te se jih redilo dosti več an zatuó judje so táboto ljeuše stali. Zatuó posnemjmo od naših tih starih.

GORJANI

Interesantno priznanje

Ne nam paršlá ta pod roke na letera, k' e ju poslú šindik od Gorjan prefetu tu Videm. Ta letera na nosi datum dne 31. decembra 1947 u tikeri ve beremó med drugim: »La popolazione del Comune di Montenars, circa 1800 abitanti, in buona parte e precisamente le frazioni di Flapano e di Pers, di razza slava, sono mistilingue. Fra essi s'infiltrano facilmente elementi provenienti dalla vicina Repubblica Jugoslava a scopo di propaganda. Di qui la necessita di venire incontro ai bisogni di detta popolazione, che altrimenti si lascerebbe facilmente sovvertire e convertire alla causa slava.«

Potém letera na dóu piše kuó te bizunjo narditi tu gorjanski kumun.

Sebén, k' njesimo dakordo s tjem šindikom, k' tu Gorjani so hodili iz Jugoslavije propagando djelati za naše judi obarniti, mamó rejči, k' tuó k' to riguardá judi iz Flipana an Brega e povjedu rjes.

Takoviš štampa taljana na ne bó písala, k' smo se mi impensali, k' tu Flipanu an tu Bregu so Slovenji. Saj ne autoritat sama tuó povjedala an vero s ton skuzo uprašala pomuoč.

NESREČA PAR DJELU

Pretekli tjeđan e se usjeku s sekjero u nogo hostni djelouác Molaro Aldo iz Podbrda, kar e djelu u hosti u Enemonzo o Karniji par imprezi Zigatti Sante.

Ponesrečenega so pejali tu špitau u Tolmječ, kjer o se bo muoru ščepati deset dni.

SV. LENART SLOVENOV

Divji prašiči rijejo po grobovih

Ze več ljet so prava težava naših kraju divji prašiči. Usako ljeto se parkažejo ob tjem ljetnem času, kar je krompir u zemlji an nam razrijejo use njive an uničijo pardjelak. Škode pa ne djelajo samo na njivah, ampá so se večkrat parkazalo na hišah an use okuol obarni an polomil. Večkrat so paršili tud na britof, ki je okuol egerkve sv. Miklavža. Cjerkú an britof sta na samem an okuol njih ni nobednega zida an takuó imajo divji prašiči prosto pot do grobou.

U tistem britofu so pokopani sudatje, ki so padli u parvi svjetouni uejski an zatuó bi bluó prú, de bi oblasti poskarbjele za narditi zid okuol njega, ker tuó predstavlja nespoštovanje do martvih.

Kaj čaka naš kamun za urediti tisto rječ? Al ni tuó njegova dužnost? Tuó je velík škandal za cjeu kamun. Naj pogledajo naši možje u druge kraje, kjer so

pokopani sudatje, kakuó skarbijo za njihove grobove.

Kamun bi sevjeda muoru poskarbjet, de bi se uničili na kajšno vižo divji prašiči, de ne boju ljudje nuoč an dan u skarbjele za krompir, ki je njihova glavna hrana.

DREKA

Adná žená s Kloboučarjev pri Dreki je še pred 1914. ljetom, kar je bila Avstria, ki je kuaževala tam za Kolovratom, djelala kontrabant. Enkrat so jo ušafal financarji, ki je nosila sou iz tega kraja an takuó so ji nardil verbal. A u tistem ljetu ni paršló nič za plačat. Potlé se je začela uojská an tla par nas je bla fronta, takuó nobedan se ni več na tuó zmishu. Ljeta so šlé naprej, je paršlá druga uojská, smo imjel Njemcé, smo imjel Angleže an Amerikance an takuó naprej.

Italija se je bla posula an spet postavila an kot smo povjedal prej, nobedan ni niti mislu na štrafingo, ki bi jo muorla plačat žená, ki je sou parneslá iz tistega kraja. Sada pa pride gor na hišo karta, de muorajo plačat 91 lir štrafinge. Tuó kaže, de tajšnih reči se ne pozabijo, naj se svijet preobrača takuó ki óé.

TAMORJAN
Francuoska komisija odvarnila 23 djelovcev iz Mažerol

Pretekli tjeđan je pokrajinski urad za delo (Ufficio Provinciale del Lavoro) poklicu u Videm 23 djelauceu iz Mažerol, katjere je pregledala francuoska komisija. Tisti djelauci, ki so usi brez djela, so ošli tisti dan z velikim veseljem od duoma. Na veliko presenečenje pa je francuoska komisija zavarnila use djelauce, ker njemajo meštjerja an Francija ne nuca navadnih djelauceu. Nič njeso pomagale prošnje obupanih djelauceu, de bi jih pošjal u Francijo na

REZIJA

Napredek ni vedno dober

Zadnje čase je naša občinska uprava napravila zelo mnogo za olepšanje naše doline in še druge ugodnosti, ki bodo prav gotovo pripomogle k pospešenju tujskega prometa. Napravila je čakalnice za avtobusne potnike, popravila ceste, te dni pa so začeli saditi ob cesti, ki pelje iz Sv. Jurija (Bilo) v Ravenco, drevesa, tako da bo tu v kratkem času lep dvored. Cesto, ki vodi iz Režute v našo dolino, bodo razširili za dva metra in morda tudi asfaltirali, vsaj tako se je govorilo na letošnjih občinskih sejah. V Ravenci, na kraju, kjer je stala župniška dvorana, ki jo je razrušila teža snega pred tremi leti, je občinska uprava napravila lep park z vodometom. V ta park so premestili spomenik padlih vojakov iz leta 1915-18, ki je preje stal pred sedežem občine. Lepo je, da so postavili ta spomenik na lepše mesto, saj zaslužijo padli vojaki vso čast, vendar bi imeli k temu nekaj pripomniti. Spomenik krasita namreč še vedno dva fašistična snopa s sekiro, čeprav je že 11 let, kar je bil odpravljen ta režim. Dokler je ta spomenik stal na prvotnem mestu, niso ti znaki padli toliko v oči ljudem, ker jih je deloma zasenčevala tamkaj stoječa stoletna lipa, sedaj pa, ko so spomenik premestili, so postavili tudi omenjena znaka na vidno mesto. Kot je znano, obstoja zakon, ki predpisuje, da je treba odstraniti vse znake, ki spominjajo na fašizem. Torej bi moralo veljati to tudi za nas.

S tem, da občinska uprava toliko skrbi za moderniziranje in napredek Rezije, moramo na žalost reči, da napredek v tem slučaju ni na mestu in zato bi bilo prav, da se uredi tudi ta neprijetna zadeva.

PISMO IZ LIŠČECA

Ze večkrat smo povedali potom »Matajurja« kakšne namloge nas tarejo in kakšne potrebe imamo. Naše potrebe dobro pozna tudi občina, a ta namesto, da bi nam pomagala, nas tolaži samo z obljubami.

IZ NAŠIH VASI

djelo. Djelauci, potlé, ki so zapravili soude za iti u Videm, so se muora! z žalostnem srcem varnit damu. Takuó bi se ne smjelo postopat z našimi ljudmi. Prej ku jih je poklicu pokrajinski urad za djelo u Videm, bi muoru vjedat, al boju mjeti bit sprejeti na djelo al ne, saj ta urad dobro vie, če u Mažerolah ni specializiranih djelauceu. Takuó bi 23 djelauceu ne potrošilo soudu brez potrebe an dosti družin ne bi bluó žalostnih, ki so imjele trošt, de bo óé al sin u resnici paršú do zaslužka.

ŠE O CJESTI U TAMORAH

Pretekli tjeđan je onorevole Ceccherini sparjeu 'dno raprezentanco iz Tamore, ki je prosila, de naj bi se interesiru za narditi cjesto, ki bi vezala tisto vas z Mažerolami.

ŠPJETAR

Odkritje ležišča črnega premoga

U Lipi, kjer kopajo opoko, ki jo potlé predjelujejo za cement u čedajski cementarni, so zasledili žilo črnega premoga. Nekaterji djeluci, ki tam djelajo, pravijo, de muora bit tista žila zlo globoka an de gre še notar u brjeh pod Mečano. Sada so skopal nekaj kuintalou tistega premoga an so ga nesli pregledat tozadejnim tehnikom an izkazalo se je, de je premog zlo dobar.

Družba »Italcementi«, ki je lastnik kamnoloma za opoko, kjer so odkrili premog, je pošjala na tisti kraj tehnike, ki sada gledajo do kam pride premog. Če boju vidli, de se splača odprjet minjero, boju višno začeli z djelom.

Ljudje Nediške doline se zúo interesirajo za tisto odkritje. Po oštarijah, po hišah, po cjestah, pousod guorijo samo

Ceccherini je obeču, de se bo sobit ku bo šú i Rim, interesiru za tisto rječ an če bo potrebno bo tud interpeliru ministra za djelo. Tamorjanje pa mu nič kaj ne vjeravajo, ker je že lansko ljeto, kar so ble votacioni, obeču, de boju imjel preca cjesto.

GRMEK

Smrt našega občana u Belgiji

Iz Belgije nam je paršlá vest, de je umrú u Liège Anton Gus, star 57 ljet, doma iz Slapovika. Renki Anton je že več ljet djelu tam u minjerah. Naj mu bo lahká juška zemlja!

KOZICA — Lucijan Tomazetič, ki je djelu u Belgiji, je oduš na djelo u Rio u Brazilijo. Želimo mu dosti sreče.

U HIŠO JE TRJESCILO

U času zadnjega velikega neurja, je u Ažli trjesčilo u Galandino hišo. Škoda je bla precej velika: ubile so se use šipe, zidovi so popokali na več krajih an prežgala se je tud usa električna naprava. U momentu, ku je strjela udarila u hišo, je bla u hramu samo stara Galandina, a na srečo se ji ni neč hudega nardilo. Žena je sevjeda zrubila zavest za nekaj časa, a ji je bluó hitro buojš, kar so ji ljudje parnesli parvo pomuoč.

U ŠPETER BOJU POSLAL FAMOŠTRA ITALIJANA

Zvjedali smo, de videmska škofija bo poslala u Špjetar italijanskega famoštra. Ljudje o tem zlo guorijo, ker so bli prepričani, de boju poslal famoštra, ki óe ni prú Slovenji, bi ta znú almani po slovensko. Ta, ki bo paršú pa še tistega ne zna. Videmska škofija se muora zavjedat, de par nas ne bo šlo telikrat takuó, kot je šló u času kar so kuaževal »spoparjia. Slovenji se boju partožili tam kjer bo njim se zdjelo, dok ne boju sem poslal slovenskega dušnega pastirja.

Tla par nas se je nimar molilo an pridgalo u slovenskem jeziku. Če škofija misli zarjes na svoje vjernike Slovenje, ne bi smjela tega pozabit.

FOJDA

Plaz podsul hišo v Ramovščici

Zavoj zadnje hude ure, ki je divjala po naših krajih, se je utargu u Ramovščici plaz zemje, ki je podsul hišo Cernejaca Avgusta. Hiša je bla precej poškodovana an Cernejaca je tuó takuó ustrašilo, de ga je zadjela paralaza.

S TREBUHOM ZA KRUHOM

Tale mjesac je šlo iz našega kamuna u Francijo 17 djelouceu, katjerem je poskarbú djelo »Ufficio provinciale del Lavoro«. Drugi tjeđan bo šlá še druga skupina 6. mož. Venčpart tjeđ djelouceu boju imjel djelo u minjerah.

POROKA

Poročila sta se Zuzzi Gianni, po poklicu zidar iz Režute in Buttolo Emma, gospodinjnska pomočnica, doma iz naše doline.

BREZPOSELNOST V NAŠI DOLINI

Iz štetja, ki ga je napravil občinski urad za delo, je razvidno, da je v naši občini 367 brezposelnih ljudj. V tem številu niso vključene ženske, ker teh ne vpisujejo v seznam brezposelnih.

TAJPANA

Še o Brješkem vodovodu

Dne 28. junja boju toukli naštoč (licetacija) za brješki vodovod. Tej, ki smo že pisali, ministrstvo za javne djela e dodeliu za to djelo 6 milijonu lir. Brježenji no dougo čakajo, ki to začni z djelom, zak' za se napiti uoče no muorejo hoditi jo točit tu dan potok, ki o je de-leč kak četart ure od usi. Anjelé o more usaki se narditi no jindejo kaj fadije te bozje judje no muorejo narditi usaki dan.

Autoritadi so tjele jo zaulejči še kak mjesac prej kuj začeti z djelom, a Brježenji tele bót so pokazali zobe. Vjedal so, ki soutje so bli žež dani, zatuó so mjeli ražon ne čakati več an minacjati no manifestacion dou ro Vidme. Kar so autoritadi vidali kuó no majó za ne intencijoni Brježenji so žvelto odperli »našto«, ki, tej k' smo povjedali, na óe be-ti 28. telega mjesca.

Ašto no óé batiti 16 imprez, amlankuj fin do nedeje te jih bó tekaž upisanih. Djelo to bi muorlo začeti sobeto potém an dobrá an freská uoda na bi muorla začeti ščurjeti tu Brježjah prej kuj jesen.

A tu Brježjah to koventá, ki to se nardedi še kej družeha. Po: tu Srednjebrdo na bi muorla befi nareta. Brježenji no majó venčpart njih zemje tu tjem kraju. Tadole no majó še njih hijeve an njih njive. Tej, ki so nardili cjesto tu Viškuorši, ki na peje tu Pojak an tu Plestišča, ki na uódi tje mez senožeti, no bi mjeli dirit še Brježenji befi povezani z njih Srednjebrdam s cjestom. Zatuó te drugi tjeđan na delegacion brješka na óe narditi potrebne štampenje za prositi še tuó. To bi ne bó bizunjo štakati oku za take reči. Autoritat sama na bi muorla vidati kuó to koventá tu naših uáseh. A na žalost ve živimó tu taki nacjoni, ki brez štakanja to ne bó móu maj neč.

Je trošt, de boju kej nardil za Prosnid

Pretekli tjeđan e paršou tu našo uás direktor od škuol Filipič Alojz iz Viškuorše. Ljudje so mu se polamental, de Prosnid je deveta briga za naš kumun. Tle se ne maj neč nardí an nje nobednega, de bi se interesou. Direktor Filipič je rikonjošu, de u resnic smo zapuščeni an je obeču, de se bo on interesú za našo uás.

U Prosnide imamo tri konsejerje (tri može pravimo mi) na kumunu. A to je malo kuó čakati od njih. Se malo interesajo za našo uás, saj u resnic odkar sedé na kumunskem stolu u naši vasi ni bluó prú neč nareto. A kuó ž njih, óe ne znajo branit interese naše uási. Za nas Prosnijene je ku, de bi jih ne bíó. Saj te hredó parkrat na ljeto u Tipano na »konséja«, pridejo nazaj an jih uprašamo, de kaj so kuminal tam dol. Neč te ne znajo povjedat. Takuó, kuó ž njih, je buojš, de stojio ta du-mah.

Takuó je z našo vasjo. A kaj čemó narditi, če njesimo mjel družga za zbrat. A na usako vižo se troštamo, de bo Filipič za nas kej naredu, saj nam je obeču. Če ne bo tud on, se bomo pa udal dešti-nu an ne bomo šli maj več votuát nobednega moža.

Kramar Dreja

NESREČA NA CJESTI

Pretekli tjeđan e spada z motociklete Sturma Gidjo, star 17 ljet, doma iz Plestišč. Kar e spada si je zlomú čampno ključnico (clavicola) an zatuó so ga muorli pejati tu špitau, kjer o bo muoru ščepati mjesec dni.

Te dni smo zvjedali, k' so muorli pejati tu špitau Tomasino Cezarja iz Karnaha, ki o se obrenče zavoj djela tu Belgiji. Te, k' o more, naj ga gre gledat, ker Cezar o má bizunjo kumpanije anu o njema majednega, k' u mu piši, ker e brez óč an matere. O se obrenče u tjemel špitau: »Asilo degli Alljenati — Manage — CHARLEROI.

UMARLI SO

Tele mjesac so tu našim kumunu umarli: Pascolo Angelina-Mihjelič, stara 70 ljet iz Viškuorše; Pascolo Pietro (Pjeri Kutič), star 80 ljet iz Viškuorše; Tomasino Zef, po domače Uhan, iz Brezij. Zef Uhan e umar tu Sv. Petru ob Nadiži, kjer e bi rikoveran tu »Casa di Ricovero« (hiralnica) an tačje e bi še pokopan; Belaluto Marija (Uigi Beca žená) iz Bebeleža (Loščič).

Naj jim bo lahna domača zemja!

ZA NAŠE DELO

Kakuò se oskarbuje sjerak Kup na debelo

ŽIVINA ZA ZAKOL

	Po kg.
Krave	L. 210 do 230
Voli	» 230 » 250
Jenice	» 225 » 245
Teleta	» 430 » 450
Ovce	» 150 » 160
Jagnjeta	» 325 » 355
Kozličí	» 370 » 390
Prešiči (100 do 150 kg)	» 400 » 420

ŽIVINA ZA REJO

	Po glavi
Krave mlekarice	L. 135000 do 170000
Jenice	» 133000 » 177000
Prešiči do 20 kg	» 11250 » 15250

PERUTNINA - ZAJCI - JAJCA

	Po kg.
Kokoši	L. 550 do 600
Piščanci	» 800 » 850
Race	» 500 » 600
Purani (dindje)	» 500 » 550
Zajci	» 265 » 280
Jajca (usako)	» 21 » 22

ŽITARICE

	Po kuintalu
Pšenica	L. 7200 do 7400
Sjerak	» 4100 » 4300
Pšenična moka (0)	» 9400 » 9450
Sjerkova moka	» 4900 » 5100
Otrobi	» 2100 » 2300

GRADBENI LES

	Po kubičnem m.
Bukovi hlodi	L. 15000 do 17000
Orjevovi hlodi	» 18500 » 21500
Čerješnjovi hlodi	» 17500 » 19000
Smrekovi hlodi	» 18000 » 18500
Jesenovi hlodi	» 19000 » 20500

DRVA IN OGLJE

	Po kuintalu
Bukova suhe	L. 720 do 800
Druga mehka drva	» 510 » 590
Oglje	» 2900 » 3000

SADJE IN ZELENJAVA

	Po kg.
Čerješnje	L. 50 do 180
Krompir	» 30 » 40
Solata	» 120 » 250
Radič	» 50 » 130

SER AN MASLO

	Po kg.
Sir do 2 mjesca star	L. 445 do 500
Sir čez 2 mjesca star	» 640 » 700
Mlekarniško maslo	» 915 » 950
Doma izdelano maslo	» 800 » 850

Menjava denarja

Zlata šterlina	L. 6045
Napoleon	» 4660
Dolar	» 636
Sterlina karta	» 1668
Švicarski frank	» 148
Belgijski frank	» 12,40
Francoski frank	» 1,70
Avstrijski šiling	» 23

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmtr
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Djelo u sadounjaku

Skarbite, de novo posajeno drevje ne bo tarpjelo suše. Zalivajte, če bo potrebno an rahljajte kolobarje, de pride ajar u zemljo. Zlo dobro je, če jih pokrijete z gnojem al pokošeno travo, de se ohrani u zemlji mokrota an toplota. Tud pod starim sadnem drevju naj se pokrijejo tla, de se obdarži zemljo mokro an rahlo, kar pomaga k rasti an razvoju sadou.

Preveč goste an slabe sade oberite, de se boju ljeuš razvijali drugi. Posebno potrebno je rjedčenje sadou na mladem drevju, de ga preveliki pardjelak ne slabi u rasti. Kar precepljete sadno drevje, parvežite sočne poganke, de jih ne poloimi vjetar an jim tud naraunate pravilno rast.

Djelo na vartu

U tjemem mjescu je glauno djelo na vartu pljetu, okopavanje an zalivanje. Zalivajte porjedkoma, a takrat takuò dobro, de pride voda do narbuj globokih korenin. Večkratno slabo zalivanje malo al nič ne pomaga, ker voda ne pride zadost globoko an hitro izhlapi. Po usakem močnem zalivanju zemljo prerahljajte. Uso zelenjavo, ki zemljo močno slabi: kapus, kumare, buče an pomodoro, zalivajte z gnojnicu, ki jo napravite iz kokošjih odpadkou.

De ostanajo rože na zguodnjih karfjolah bjele an sočne, jih pokrite takuò de prepognete čez nje liste al jih pa nad njemi zvezite.

Bulova snet na sjerku

U nekatjerih krajih par nas je zlo razširjena na sjerku boljezen bulova snet. Snet na sjerku lahko napade use kraje sjerkove rastline, takuò storž (panohla), metlico, listje, steblo, pa tud korenino. Na napadenih krajih sjerka se

parkažejo bulovi izrastki (u nekatjerih krajih par nas pravijo temu kodarnjakja), ki so veliki ku ena pest. U buli je u začetku svetlo siva, potem pa tamno siva materija, ki se izpremeni nazadnje u čaren polvar. Tuò so trosi, an tuò so provokatorji tiste boljezni. Kar tiste bule zdrelejejo, popokajo, potle vjetar raznese trosce po okuolici, kjer padajo na zemljo. Par oranju al kopanju pridejo še buj globoko u zemljo, kjer preženò zimo an lahko ostanejo par življenju več ljet.

Na pomlad, kar je gorkuò, trosi poženejo, potem vjetar spet raznese sjerkove kalčke. Če padejo tisti na ranjene sjerkove rastline, jih napadejo an infetajo. Rane na sjerku pridejo par okopavanju, osuvanju, po tuči, živalskih škodljivih

an podobno. Tista boljezen uniči 20 do 30 parstuò pardjelka sjerka.

Bulovo snet na sjerku se uniči na tisto vižo, de se u pravim času, prej ku bule poknejo, tiste izržejejo, znesejo na kup an zažgejo. Tiste bule je trjeba večkrat med ljetom oberjat, sjeakat al izrjezat, ker nimar nove rastejo. Ne smije se pustit, de bi izrastki sazdrili an poknili, ker bi paršli na tisto vižo trosi spet u tla. Tud se ne smije zmetat tistih bulastih izrastkou na gnoj, ker bi paršli trosi z gnojem spet neuničeni na njivo.

Kjer je bulova snet močno razširjena, naj se sjerku ne gnoji s frišnim hljeuskim gnojem, tuò pa zatuò, ker so u zemlji, ki je močno pognojena s tajšnim gnojem, kondicijoni za razvoj trosov tiste boljezni dosti buj dobri.

Plemenski ucón

Zadnja ljeta so naše ouce ratale zlo slabe, ker se oučjerejci premalo al pa prú nič ne brigajo za dobre plemenske ovne ucone. Nekatjeri oučjerejci že ljeta an ljeta odbjerejo ucona za plemne samo iz domačega tropá an zatuò je paršlò do parjenja u sorodstvu, kar oučjerejo narbuj uničuje.

Usak oučjerejec muora vjedat, de je parvi an narbuj važen pogoj za zbuojšanje ouc dobar plemenski ucon. Če imate u tropu slabo ouco, vam bo tista dala samo 'dno slabo jagnje, če pa imate slabega ucona, boju use jagnjeta slaba Ucon prenaša na potomce svoje dobre an slabe strani.

Za plemne muorate odbrat ucona, ki je dobrih staršeu. Moško jagnje, ki imate namjen daržat za plemne, muorate gledat že od rojstva. Gledat muorate kakuò se razvija, kakuò se ponaša an če je zdravo. Tajšne jagnjeta muorate že od mladosti buojš fuotrat. Sesat muorajo najmanj osem tjednu, kar so večji pa jim muorate dajat še otrobe an narbuojše

seno. Moška jagnjeta, ki se pokažejo za plemne malo dobra, kastrirajte kar so stari 4 do 5 tjednu.

Plemenski ucon muora imjet use plemenske lastnosti. Biti muora brez čarnih lis, glava muora biti močna an mišičasta (muscolosa), šija močna an ne predouga, telo muora biti dougo an globoko, harbat rauán, parsa široka an globoka, noge močne. Par odbjere muorate posebno gledat tud na vouno. Ucon muora biti z vouno dobro pokrit. Posebno je važno, de je dobro pokrit po trebuhu, po nogah do koljen, po šiji an po glavi do ušes. Predusem muorate gledat, de je plemenski ucon brez rjesastih niti u vouni.

Kar oučjerejec odbjera al kupuje plemenskega ucona, muora vjedat, kajšnega plemeniaka potrebuje za svoj trop. Tropu je trjeba dat nimar tajšnega ucona, ki ima posebno močno pokazano tisto lastnost, ki u tropu manjka. Če imate na primer trop ouc, ki so telesno dobro razvite an močne, imajo pa slabo vouno, jim muorate dat ucona, ki je lahko telesno manj močan, ima pa dobro vouno.

Par oučjerejci je narbuj škodljivo kržanje u sorodstvu. Kar odbjereate plemenskega ucona, muorate nimar gledat, de ne bo z domačimi oucami u sorodstvu.

Adnemu uconu dajte 20 do 30 ouc. Ni parporočljivo dajat med ouce preveč uconou, ker se u tajšnem primjeru uconi preganjajo an strašijo ouce an mlada jagnjeta. Velika napaka je tud u tjem, ker so uconi nimar med oucami na paší an u hljevu. Na to vižo uconi oplojujejo ouce u usakem ljetnem času an oplojujejo preveč mlade ouce. Uconi sami pa se po nepotrebnem preveč ponučajo. Pravilno je, de so uconi sami; med ouce jih spustite šele u jeseni, septemberja an otuberja.

Nabjerajte zdravilne rože

U tjemem času, kar zdreleje žito, nabjerajte aržene rožičke (segala cornuta). Poberite tud tiste, ki ostanajo, kar mlaitite. Posušiti jih muorate dobro, ker drugač ušafajo mufo. Prodajo se zlo draguò.

Sadá cveto tud taužent rože, ki so dobre za use boljezni, kakor pravijo naši te stari. Tuò je morebit tud rjes, ker zbuojšujejo prebavo an čistijo kri. Taužent rože rastejo najraš po planinskih senožetih an suhih traunikih. Nabjera se cjelo rastlino, brez korenin, kar cveče. Sušite u sjenci, kar so suhe pa jih dovežite u šopke (mazzetti). Tud tiste rože se dobro prodajo.

Preca boju sazdrjele tud borovnice

(čarniščice po domače). Tiste imajo u sebi dosti tajšnih sostanc, ki zapjerajo, zatuò se jih nuca za čaj par driski. Borovnice se lahko tud namočijo v žganju an se ga potlé usak dan popije kozarček za zbuojšanje prebave.

Jagode od borovnic posušite. Posušiti jih muorate dobro, de ne ušafajo mufo. Narbuojš je, de za sušenje jagod parpravite lesene okvirje z mrježo. Ajar pride takuò do jagod od useh krajeu an se buj hitro posušijo. Tud pokriti jih muorate, de se po njih ne boju pasle muhe. Sušite jih lahko na soncu, če pa je slaba ura, jih pa sušite na špörlertu, a gledat muorate, de jih ne prežgete.

miže, da bi ne gledal prikazni. Toda to je bilo nemogoče. Ze tako je zadeval v grmlje in v kamenje. Brcnil se je v palec, da mu je tekla kri. Ni se zmenil za to, ni čutil bolečine. Čutil je le, da mu stoje lasje na glavi in da mu burno razbija srce.

Zdelo se mu je, da nekdo teče za njim in izteza roko po njegovi glavi.

Kdo? Ferjanč?

Zasopel, do konca upehan in priteklen na grič. Ob hlevu se je okrenil in dvignil pesti. Bil je pripravljen na udarec.

Toda za njim ni bilo nikogar. Niti njegove sence, ker je bila noč.

Ves onemogel, ko pijan je stopil v hlev. Zadel je v lesene vile, ki so z ropotom padle po tleh.

Hlapec se je prebudil in dvignil glavo.

»Kdo je?«

»Jaz,« je Lenart dahnil zasopljeno.

»Kod pa si hodil?«

»Eee...«

Lenart ni vedel, kaj naj reče.

»Eee,« se mu je hlapec popačil. »Ali ne znaš govoriti? Kaj si mesečen, da ponoči kolovratiš okrog? Lezi!«

Lenart je ubogal. Saj bi bil tudi tako legel. Bile so se mu izčrpale telesne in duševne moči. Hlapčev glas ga je nekako pomiril. Zdal je imel vsaj človeka ob sebi. Vso pot je bil v družbi strahov.

Četudi je na mestu trdo zaspal, se je vso noč premetaval v težkih sanjah.

XV.

Hlapec ga je zbudil že ob prvi zori. Trikrat ga je klical, a se mu ni oglasil. Zgrabil ga je za lasje in ga je potegnil iz sena.

Lenart je preplašen planil kvišku. Bil je ves omotičen, neprespan, da je le stežka odpiral oči.

»Hitro! Orali bom!«

Pastir si je mel oči in s pijanimi koraki odšel s hleva. Udje so mu bili raztepeni. Pri sru mu je bilo tako bridko, da bi se bil najrašji razjokal. Toda ni se dobro zavedel, kaj mu je. Občutki prejšnjega večera so mu bili zaradi zaspčnosti še medlo zabrisani.

Napol v sanjah, se mu je zdelo, je vzel povodec in vodil vole na njivo. Bilo je hladno, ves se je tresel in ni nehal zehati. Noge so ga pekle od rose, da je vzdigoval zdaj eno, zdaj drugo stopalo in jih je brisal ob hlače. Zarja je bila komaj pogledala izza hriba. Po senožetih je ležala rahla meglica, ki se je zdela kot pajčevina.

Pri Kolkarju so po navadi zgodaj orali. Poleti neredko že kmalu po polnoči. Lenart je bil vsakkrat za vodiča. To opravilo mu nič ni ugajalo. Prvič zaradi zgodnje ure in zaspanosti. Tudi se je nekam bal volov. Nazadnje mu je bilo dolgočasno vedno stopicati z enega konca

njive do drugega.

Tisti dan mu je bilo še posebno težko. Le s silo se je vzdržal na nogah. Vlekel je za povodec, kakor da vleče za seboj vole, dekle, ki je držala kolca, in hlapca, ki je oral, preklinjal in pokal z bičem. V jutranjem hladu ga je mineval zaspanec. Le slabost, ki jo je čutil v udih, mu ni izginila. Bil je še tešč. Bal se je, da se bo zdaj pa zdaj spotaknil, padel in prišep pod vole. V duhu se je videl, kako ga težke noge teptajo in mandrajo brez usmiljenja.

Obhajale so ga misli na prejšnji večer. Spočetka si je prigovarjal, da vsega tistega in bilo, ampak je le strašno sanjal. Zmeda v glavi se mu je polagoma jasnila. Bolj kot se je treznil iz dremavice, jasnejše podobe so mu stopale pred oči Palec na nogi ga je bolel. Ne, to niso bile nikake sanje ali prikazni domišljije. Bila je gola resnica. Ni našel drevesa v plotu ne Ferjančeve gugalnice, a to nič ni pomenilo. Zgrešil je bil smer. Zgodilo se je, zdaj je končano. On ne pojde več tja. Drugi bodo našli Ferjanča ležečega na skalah. In nato bodo vpraševali, kdo je zarezal gugalnico. Samo pogledali ga bodo, že bo zakričal. Ne bo mogel tajiti. In če bo tudi tajil, ne bo nič pomagalo. Pogledali ga bodo v oči in mu vse brčli v zenicah. Oči ne znajo lagati.

(Nadaljevanje sledi)

FRANCE BEVK:

PASTIRCI

Stekel je navzdol. Noga mu je padla v kotanje, srce mu je poskakovalo v prsih. Dosegel je plot, prestrašil se ga je za trenutek. Nato se je naslonil na suhe veje in pogledal navzdol. Spodaj je bila strmina. Bele skale, krivencasto drevje. Lenart se je v gostem mraku oziral okoli in okoli. Iskal je drevo z vodoravno vejo, na kateri je visela gugalnica.

Obšlo ga je začudenje, pomešano z grozo. Ali je izglnlo tudi drevo? Pogledal je nekoliko dalje, na desno in na levo. Nič. V plotu so stala druga drevesa, a to so mu bila skoraj docela neznaná. Tudi ob plotu se mu je zdelo vse spremenjeno, prestavljeno iz kraja v kraj. Morda bi moral iti nekoliko bolj na desno. Ali bolj na levo.

Še se je krepko držal na nogah, se otepálgroze in strahov. Ali naj še išče? Ali naj pokliče? Ni se mogel odločiti.

Znova se je oslonil na plot in pogledal v globino. Napeto je strmel na skale, kakor da bi hotel nekaj odkriti. Poslušnil

je. Spodaj je grgala voda. V listju je šumelo. Nič drugega. Niti najšibkejšega človeškega glasu ali vzdihá.

»Ferjanč!«

Glas se mu je hripavo iztrgal, planil v temo in mu zopet udaril na uho. Tedaj se mu je zazdelo, da se je nekaj izluščilo iz mraka v globini in planilo proti njemu. Morda je bila le velika veja, ki se je zganila v vetru. Ni utegnil še enkrat pogledati. Občutek, ki ga je bil prignal na gmajno, mu je v trenutku skopnel. Obšel ga je strah. Groza ga je kot s košenimi prsti zgrabila za grlo. Jeknil je in klecnil v kolenih. Za nekaj hipov je bil ko okamenel.

Nenadoma se je odtrgal od plota. Planil je med grmovje in tekkel navzgor. Tedaj nič več ni mislil na Ferjanča. Prevzemala ga je ena sama misel, da bi čim prej prišel domov.

Drevesa mu niso bila več drevesa in grmi ne več grmi. Vse se je spremenilo v njegovi domišljiji. Najrašji bi bil tekkel

Za naše mlade bralce

Ubožni puob an modra principesa

Stari kraj je imeu hčer ljepo an mlado, a tud modra je bla, de tajšne ni bluó delec na okuol. Oče jo želéu, de se poroči, a ona ni tjela. Oče jo nimar sili an 'dnegá dne se principesa udá an reče: »Naj bo po vaši voji, a tuó vam povjem, de uzamem samo tistega, ki mi zastavi tajšno uganko, de jo ne bom zna-la ugani. A tuó vas prosim, de naj umré usak, katjeremu uganko uganem.« Snubači so hodili od usjev kraieu. Bli so plemeniti, bogati, ubožni, an nobedan ni znú zastavit uganke, de bi jo principesa ne uganila. Usakemu je boja odsjku glavo.

U njeki vasici je živjela uboga ženica s svojim sinom. Drugéga njesta imjela ku nekaj kokoši an galuobou. Njen sin je biu star dvajset ljet an je biu ljep an zdrúo puob. Zatuó reče materi: »Tud jest grem principesi zastavit uganke.«

Mati mu brani, a sin je neječe poslušati. Kar mati vidi, de ne more sina prepričat, ji pride u glavo, de bi bluó buojs, če ga sama ubije. Zatuó na videz pusti sina na pot an mu speče dva galuoba za južno. Goluoba je zastrupila. S sinom je šú tud domači pes. Kar že dugo časa hodi-ta, vidi puob, de je pes lačan. Varže mu, oba galuoba an pes preca ukrepa. Puob ga pusti tam an gre naprej. Kar gre takuó naprej je zgubiu ta pravo pot an zatuó se je varnú. Kar pride na kraj, kjer mu je ukrepú pes, ga že ni bluó več, a namjesto njegá je ležalo dvanajst martvih vranou. Pobere jih an gre naprej. Na poti ga ujame nuoč, de je muoru prenočit u gozdu. Ponoči pride štiriindvajset razbuojnikou an ga pejejo s sabo. Puob je imú par sebi še tiste vrane. Oskubu jih je an jih dau razbuojnikom, de si napravijo večerjo. An ries so jedli an usi pomarili.

Drugi dan gre puob naprej. Skoraj pride u mjesto an začne premišljúvat katjero uganko bi principesi zastavu. Misli an misli an nazadnje se spuomne, de bo narbuojs, če ji zastavi tisto, kar je med potjo provú an sam vidu. Zatuó se ogla-si u gradu an hitro ga pejejo pred prin-cipeso, ki ga je čakala sredi svojih dvor-janic na kraljeuskim stolu.

Puob kurajžno stopi pred principeso an, kar mu ukuaže, spreguarí an reče: »Dva martva sta ubila živega; a ta, ki je biu sadá martu — je ubiu drugih dva-najst, an teh dvanajst martvih — je ubio drugih štiriindvajset; a tisti, ki bi ga

muorala parva dva ubiti — še živi. Kaj je tuó?»

Principesa premišljuje an pregleduje use bukve, u katjerih so ble uganke za-pisane. Zunaj je boja parpravu čok, de bi puobu odsjku glavo, a notar se je principesa lomila glavo, de bi rešila uganko, a nazadnje je muorala priznat, de je ne more ugani. Jala je puobu, naj povje, kaj je tuó. On reče:

»Kar sem teú iti h vam, mi je mati branila. De bi me vi ne dali ubiti, mi je mati tjela zastupit s tjem, de mi je speklá dva galuoba, ki sta bila zastrup-ljena. Na poti sem dau galuobe psú, ki je preca ukrepú. Tistega psa je paršlo jest dvanajst vranou, a vrane je pojedlo spet štiriindvajset razbuojnikou. Tuó je dogodek, ki se je meni pripetiu.«

Principesa se je udala an še tisti večer sta se poročila. Kráj je ukuazu nar-dit veliko večerjo an, kar so se najedli an napili, je udaru ob mizo an jau, de še ankul ni biu takuó vesjeu. Nazadnje je še plesu s kuharco, de mu je na glavi še krona odskakovala.

Oton Župančič:

Breza in hrast

Breza, breza tenkolaska,
kdo lasé ti razčesava,
da stojé ti tak lepó?
Ali mati, ali sestra,
ali vila iz goščav?

Niti mati, niti sestra,
niti vila iz goščav,
tíhi dežek opoldanji,
lahni veter iz daljav. —

Hrast, hrast kodrogrivec
kdo lasé ti goste mrši,
da so kuštravi tako?
Ali mačeha hudobna,
ali sto sovražnikov?

Niti mačeha hudobna,
niti sto sovražnikov,
mršijo mi jih viharji
sred noči opolnoči.

Medved an lisica

Dan bót so se srijetli medved an lisica. Šli so u host po jesti, zak' so b' zlo lačni. Hodili so tri dni an tri noči, zublili so se an majednega njeso obrjetli. Nazadnje so vidali no malo luč an kar so paršli bliz, so vidali, k' to je ejtu 'na hišica. Kar no pridejo do hišice, no potoukó na urata. Ospodinja na jim odpré an se medvjeda zlo ustraši.

»Ti češ me snjesti!« na reče ospodinja. »O ne, saj uás ne bom snjestu!« o reče medved, »koj note nas pustite. To nas zebe!«

Ospodinja na paj pravi: »Kam te bo-mo paj ložli, k' si tekaj velik?«

Medved prosí: »Kar tu solar uárzite no már slame, éjtu čemó spati.« Pa so jim rjes slamo parnesli, ospodinja ne jim še kafé skuhala an kruha nadrobila. Potem so šli spat.

Medved e sobeto zaspá, lisica paj ne. Ne čakala, k' na pój ospodinja spat. Kar te bó usé tiho, lisica na ustane, na hre po solarjih, za obrjesti kej za jesti, a na ne obrenče neč. Na hre tu kljet an ejtu ta za uratami na obrenče no sklje-

do meda an ha poliže. Potem na se uar-ne na slamo tu solar an na zaspí. Ponoči paj e se ji med iz ust cedi.

Zjutre na ustane ospodinja an na hre tu kljet. Na pohleda za urata an na vidi prazno skljedó meda. Na hre tu solar an na reče: »Ki e snjestu muoj med?«

Lisica na se sobeto ohlasi: »Medved!« Medved pravi: »Já žej né!«

Lisica pravi: »Medved ha je, medved!« Medved pravi: »Lisica ha je, lisica!«

Ospodinja pravi medvjedu, k' o ustani. Na pohleda na slamo — slama paj ne čista. Pravi lisici, k' na ustani. Na pohleda na slamo — slama ne pouna me-du. Na ujame lisico, jo ljepo otouče an jo uárze tu snjež pred vrata. Potem na reče medvjedu: »Ti ne hodi uón snjé. Kar to bo sonce posjalo, to če beti buj horko, potem boš lahnó šou; če te boš spek lačan, paj spek pridí.«

Kar o medved hré, o vidi lisico tu snehu. »Tebé jo neč več ne maram!« o zahodarnjá. Od tóboto medved o ne hodi več z lisico.

STRAŠILA PRI MRTVAŠKEM STUDENCU

(Narodna pravljica iz Nediške doline)

Filip Balantu ni biu eden tistih jagru, ki hodijo na jago samo tu nedejo po ma-ši; on je po cjele dneve pohaju iz doine u dolino, od brjegá do brjegá an pouno-krat je še spau pod kajšnim čelám u ho-sti. Ljudje so ga imjel za kuražnega an še sam se je vičkrat pohualu, de bi se ne bau, če bi ga paršli usi peklenski hu-diči strašit.

Ankrat se je vraču damú iz Ruonca ponoč. Nebuó je bilo jasno an sjala je luna. Kadar je paršú do studenca, ki mu pravijo »Martvaška uodá«, je teu se od-počit an napit frišne uodé. Takrat se je spuomnu, de studencu pravijo »Martva-ška uodá« zatuó, ker u starih časih, ka-dar Matajurci so muorli nosit podkopa-vat marlice u Spjetar, so počivali par tistemu studencu.

Kar je mislu na tuó, je zagledu po-garnjeno blizu studenca adnó veliko rju-ho, na katjeri je biu adán ljep kupac zlatniku, ki so se bliščali ob luninem svitu. Filip je ku okamenu od strahu an je začeu premišljúvat al utéč' al pa pograbit zlatnike an ratat bogat. An ta-krat začuje iz bližnjega garmiča adán glas, ki mu pravi: »Filip, če spraviš ku-pe use štiri koncé rjuhe, usi zlatniki bo-ju tvoji; pa se ne ustraši tegá, kar boš vidu an slišu.«

An je odloužu dol na tla puško, je po-čas parstopu k rjuhi, je pravidno parjeu adán konac rjuhe an ga je vargu tje na sred. An takrat je se stresla zemjá pod njegá nogami an je zagarmjelo, ku de bi bla huda ura. Filip je pobledéu, pa se je spomnu besjed, ki jih je čú iz garmiča: »pa se ne ustraši tegá kar boš vidu an slišu.« Je lepuó parjeu še drug' konac rjuhe an ga vargu tje na sred. An takrat je začelo gorjeti okuole an okuole njegá an iz ogjenih plamenu stuó an stuó ogjenih kač je sikalo pruoť njemu, za ga oklat; tam u bližnjem bu-kovju je srepuó tulilo brez števila lačnih vukou, ku de bi ga tje snjest.

Zemjá se je tresla, kače so sikale pruoť njemu za ga oklát, vukouvi so tuliti za ga ogrist, usi hudíči so paršli za ga pre-strašit. Filip je vidu pred sabo ljep kupac zlatniku an je pomislu na »nič se ne buoj tegá kar boš vidu an slišu an je hitro parjeu za tretji konac ož rju-he an ga vargu tje na sred. An takrat je use utihnúlo: izgini-li so ogenj, kače, vukouvi an usi vrugi an Filip se je zna-đu sam pred kupcem zlatniku. Takrat pa

je ratu zarjes kuražan. »Huala Bogu, de se njesem ustrašu tegá, ki sem vidu an slišu,« je jau sam par sebé. »Kaduó bo moja gliha sadá, ki bom tenarbuoj bogat gaspuod cjele dažele?«, je mislu. Se je biu že spregnu za zvezat kupe koncé ož rjuhe, kadar se je oglasu adán močan glas iz bližnjega garmiča: »Filip, poglej gor nad tvojo glavó.« Filip se je hi-tro zraunú an pogledu. Nad glavó je zagledu an mlinski kaman, ki je biu buj velik ku matajurska cjerku, an ki je biu parvezan za an las. An spet glas iz gar-miča: »Utec, utec Filip, če ne bo tvoja zadnja ura!«

Takrat Filip se je spotiu od strahu, se ni več zmislu na vse ne ustraši tegá, kar boš vidu an slišu an je hitro skoču iz-pod kamna. Kadar se je nazaj oglednu, ni vidu več ne mlinskega kamna, ne rju-he, ne zlatniku; vidu je le studenec an luno, ki se je svjetila u vodi. Velika žalost ga je parjela, ker se je ustrašu ti-stega prasnetega kamna an takuó za-pravu suojo srečo. S souzami u očeh je pobrau gor suojo puško an je teu it' pruoť duomu, kadar u bližnjem garmiču se je spet oglasu tele žalostni glas: »Jof mené! že petstuó ljet sem čakala telega dne za bit rješena iz vic. Ti Filip, te nar-buj kuražni moč cjele dažele, bi biu mé rješú, če bi se ne biu ustrašu tistega ne-srečnega kamna; jest bi bila rješena. í pa bi biu bogat. Kadar sem bila na telim svjete, sem bila preluožta adán konjin za dán pedin tje na uášo senože! an zatuó muoram šele tarpjet u vich. An sadá bom muorala naprej tarpjet an ča-kať, de adán tičac bo parnesu u kljunu 'dno bukovo sjeme an ga spustu na zem-jó. Iz tegá sjemana bo zrasla bukva, ki bo doparneslá drugo sjeme. Tuole drugó sjeme bo odletjelo na zemjó an bo zaro-dilo drugo bukvo. Iz tiste drugé bukve bo padlo tretje sjeme, iz katjerega bo zrasla tretja bukva, an kadar tista bu-kva bo stara stuó ljet pride človek, ki jo usiečš, zažaga u daške iz katjerih naredi 'dno zibjelo za suojeja otročiča. A kadar te otročič zrase, postane maš-nik, an tisti dan, ki ta novomašnik bo pjeu novo mašo, jest bom rješena iz vic!

Filip Balantu se je ves žalosten po-varnú damú an je nuoč an dan premiš-ljavu o tisti ubuogi duši, ki je že tarkaf ljet tarpjela u vich zavojo, ki je bila preložta kunjin. Nediški Klenkac

Ljudska pravca: Lev in miška

Lev mirno spi v nekem gozdu in okrog njega se igrajo nagajive miške. Ena od

mišk začne žgečkati leva po nosu in repu dokler ga ne prebudi iz sladkega spanja.

Lev se tedaj silno razjezi in zagradi s taco malo porednico. Miška mlo toče in

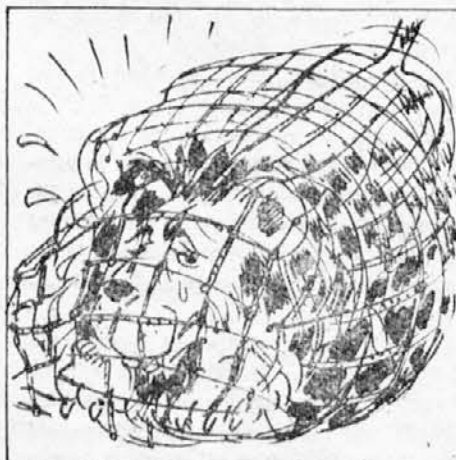
prosi, naj jo vendar ne umori in če jo iz-pusti, da mu bo do smrti hvaležna. Levu

se miška zasmili in jo spusti. Čez nekaj dni, ko se lev sprehaja po gozdu, se uja-

me v mrežo, ki so jo nastavili lovci. Kar ne more se rešiti iz nje in zato začne na

vso moč klicati na pomoč. Miška spozna levov glas in mu takoj prihití na pomoč.

Ko vidi kako nesrečen je lev, se ji zasmili in zato premišljuje kako bi mu poma-

gala. V glavo ji šine dobra misel; preglo-da debelo vrv in lev je rešen gotove smr-

ti. Lev pa je še danes hvaležen miški, ker mu je rešila življenje.